

Alkoholio žalos suvokimo įtaka blaivybės judėjimams palaikyti XIX a. ir XX a. pradžioje

Iłona Tamutienė

Vytauto Didžiojo universitetas
K. Donelaičio str. 58, 44248, Kaunas, Lietuva

[crossrefhttp://dx.doi.org/10.5755/j01.ppa.20.3.28520](http://dx.doi.org/10.5755/j01.ppa.20.3.28520)

Anotacija. Šio straipsnio tikslas – atskleisti alkoholio žalos vaidmens suvokimą blaivybės judėjimų (BJ) ir juos rėmusių skirtingų interesų grupių viešosios politikos siekiniuose. Tikslui pasiekti keliami uždaviniai: 1) aprašyti alkoholio politikos interesus; 2) atskleisti, kaip alkoholio žala buvo suvokiama klasikinio liberalizmo kontekste; 3) identifikuoti, kaip alkoholio žalą pozicionavo BJ; 4) išskirti BJ palaikiusias interesų grupes bei politinį atsaką į socialinių grupių reikalavimą. Straipsnis remiasi literatūros apžvalga bei interpretacija. Blaivybės hegemonijos (XIX a. ir XX a. pr.) laikotarpiu socialiniai judėjimai ir skirtingos interesų grupės alkoholio žalą suvokė holistiškai: pradedant geriančiuoju, bet pabrėžiant bendruomenės interesą. Klasikinis liberalizmas alkoholio žalą kitiems nei geriantysis laikė pagrįstu principu riboti geriančiojo laisvę. Atsižvelgiant į moralinį reguliavimą, blaivybė buvo dorybė ir aukštesnio statuso tapatybės bruožas, siejamas su asmens orumu, verte, produktyvumu, sveiku ir išsilavinusiu (ar to siekiančiu) piliečiu. Socialiniai judėjimai, propagavę ir palaikę blaivybę, leido žmogui rinktis tarp dviejų kraštutinių alternatyvų, iš kurių viena vedė į degradaciją, kita – į klestėjimą. Šalia BJ, kurių nariai duodavo priesaiką nevartoti alkoholio, neskatinanti kitų ir propaguoti blaivybę, buvo daug juos palaikiusių interesų grupių: moterys, kurios siekė šeimos ir šalies gerovės bei savo teisių; darbininkai, kurie siekė savo teisių; kapitalistai, kuriems reikėjo blaivių darbuotojų; socialistai, kuriems reikėjo darbininkų balsų; bolševikai, kuriems reikėjo blaivių darbininkų proletarinei sąmonei ugdyti. Blaivybė buvo išsilaisvinimo iš vergijos ir baudžiamos, tautinės sąmonės ugdymo, suverenios valstybės kūrimo priemonė, skatinusi išsilavinimą ir sveikatą. Blaivybę palaikė eugenikos, higienizmo, rasės gryninimo judėjimai. Per individualų ir kolektyvinį veiksą BL blaivų gyvenimą įprasmino kaip aukštesnių tikslų siekimo priemonę. Siekiant blaivybei tinkamos aplinkos, reikėjo griežtos alkoholio politikos: nuo griežto licencijavimo iki visiškos prohibicijos.

Raktažodžiai: blaivybės judėjimai, alkoholio žala, interesų grupės, alkoholio politika

Keywords: temperance movements, alcohol's harm, interest groups, alcohol policy

Įvadas

Alkoholio žalos kitiems nei pats geriantysis klausimai nuo II pasaulinio karo buvo ignoruoti iki antrojo tūkstantmečio pabaigos. Šiuo laikotarpiu alkoholio politika buvo sutelkta į priklausomybių gydymą bei alkoholio fiskalinį ir ekonominį interesus (Room et al, 2010). Pastaruoju dešimtmečiu kyla alkoholio žalos kitiems nei geriantysis tyrimų banga (Laslett, Callinan, Pennay, 2013), alkoholio žalos mažinimo klausimo integravimas į globalius tvaraus vystymosi tikslus (Flor, Gakidou, 2020) rodo alkoholio politikos posūkį nuo ekonominio intereso link visuomenės sveikatos (Örnberg, 2008).

Tyrinėjant alkoholio žalą kitiems nei geriantysis, kyla pagrįstas klausimas, kodėl atkūrus Lietuvos nepriklausomybę jau tris dešimtmečius alkoholio politikos interesai yra siejami tik su žala geriančiojo sveikatai bei šalies ūkiui (Tamutienė, Grauzinė, 2013). Teiginį, kad alkoholis yra *įprasta prekė*, kuriai nereikia specialių apribojimų, 2015 m. palaikė trečdalis Europos gyventojų, o kad nuo alkoholio keliamos žalos jie gali apsisaugoti patys be valstybės pagalbos net du trečdaliai (Moskalewicz, Room & Thom, 2016, 222-223 p.). XXI a. pirmosios pusės požiūris į alkoholį labai

nutolęs nuo XIX a.-XX a. pradžios suvokimo, kai alkoholis buvo traktuojamas kaip nuodas, kurį reikia uždrausti (Levine, 1984).

Ieškant atsakymų, kodėl alkoholio žala kitiems nei pats geriantysis yra toleruojama, vis daugiau mokslininkų krypta į blaivybės hegemonijos periodą, datuojamą XIX a.-XX a. pr. (Lucas, 2004; Roberts, 2019; Lee et al, 2020) ir piką pasiekusį prohibicijos įvedimu pirmiausiai Rusijos imperijoje (Herlihy, 2017), o vėliau ir JAV (Room, 2004). Šiandien sunku net įsivaizduoti valstybėje priimamą politinį sprendimą, kuris atsisakytų su alkoholiu susijusių valstybės fiskalinio ir ekonominio interesų ir įvestų prohibiciją, tačiau XIX a. ir XX a. pr. kontekstas buvo kitoks.

Šio straipsnio *tikslas* yra atskleisti alkoholio žalos vaidmens suvokimą blaivybės judėjimų (BJ) ir juos rėmusių skirtingų interesų grupių viešosios politikos siekiniuose.

Tikslui pasiekti keliama šie *uždaviniai*: 1) aprašyti alkoholio politikos interesus; 2) atskleisti, kaip alkoholio žala buvo suvokiama klasikinio liberalizmo kontekste; 3) identifikuoti, kaip alkoholio žalą pozicionavo BJ; 4) išskirti blaivybės judėjimus palaikiusias interesų grupes bei politinį atsaką į socialinių grupių reikalavimą.

Straipsnis remiasi naratyvine literatūros apžvalga bei interpretacija (Ferrari, 2015; Collins, Fauser, 2005). Duomenys analizei rinkti elektroninėse duomenų bazėse (Google Scholar, EBSCO), o internetu neprieinamų šaltinių ieškota bibliotekose. Analizuota literatūra, kuri susijusi su BJ procesais, alkoholio žalos mažinimo politika XIX a. ir XX a. pradžioje. Tikslui realizuoti derintos *socialinių judėjimų* ir *viešosios politikos rėminimo* teorinės priegigos (Sandberg, 2006). Viešosios politikos rėminimo prieiga leidžia atskleisti alkoholio problemą iš skirtingų veikėjų ir skirtingų valstybės interesų derinimo perspektyvos. BJ alkoholio problemos rėminimo centre kėlė alkoholio žalos individui, šeimai ir visuomenei klausimą, pateikdami sprendimus, įskaitant politinius (Room, 2004; Sulkunen, 1987). Nors BJ buvo atsakas į *laissez-faire* politiką, tačiau jų idėjos derėjo su J. St. Millis'o (1995) klasikinio liberalizmo nuostatomis, pateisinančiomis valstybės kišimąsi *žalos principu*. BJ veikla atskleidžiama *naujų socialinių judėjimų* teorijos, kilusios XIX a., rėmuose (toliau – NSJ). NSJ teorija peržengia oficialių institucinių kanalų ribas ir charakterizuoja socialinius judėjimus kaip siekiančius tam tikro gyvenimo būdo, etikos, tapatybės, o ne vien siaurų ekonominių tikslų. Šie judėjimai apibūdinami kaip „nauja politinė veikla“, susijusi su gyvenimo būdu, individo savirealizacija ir žmogaus teisėmis. Nors NSJ teorija „senus“ judėjimus apibūdina kaip socialinių klasių, siekiančius visas socialines bėdas išspręsti per politinį ir ekonominį pertvarkymą, tačiau BJ analizė papildoma Calhoun'o (1994) įžvalgas apie NSJ pliuralistinį, sudėtingą kontekstą ir ištakas, glūdinčias XIX a.

Yeomens'as (2011) argumentavo britų įtaką BJ politikai ir platesnei visuomenės raidai, atskleisdamas, kad per moralinio reguliavimo perspektyvą judėjimai paveikė individualius elgesio sprendimus, įskaitant ir alkoholio licencijavimą. Britų BJ turėjo reikšmingą ilgalaikį poveikį teisinėms, euristinėms ir moralinėms sistemoms, kurios veikia ir šiuolaikinę alkoholio klausimo sritį. Alkoholio politikos tyrimai atskleidė, kad skandinavų alkoholio monopolio ir britų ir licencijavimo sistema yra šiuolaikinės alkoholio politikos modelis, kurį taikė JAV, nutraukdama prohibiciją (Levine, Reinerman, 1991), bei kitos šalys, įskaitant ir Lietuvą (Room, 2004; Tamutienė, Andrejeva & Lazauskienė, 2016).

Alkoholio politikos interesai

Alkoholio klausimai apima valstybės interesus, susijusius su fiskalinės, ekonominės, viešosios tvarkos ir saugumo, sveikatos, gerovės ir reprodukcijos sričių atsakomybėmis. Fiskalinis ir ekonominis interesai dažniausiai teigiamai susiję su alkoholinių gėrimų gamyba bei pardavimais, o kartu ir alkoholio vartojimo augimu, tačiau didesnis alkoholinių gėrimų vartojimas visuomenėje valstybės tikrajam interesui (ekonominio augimo ir socialinių teisių užtikrinimo kiekvienam piliečiui) yra dviprasmiš. Pavyzdžiui, per didelę girtuoklystę šalyje mažina indėlį į ekonomiką ir didina nusikalstamumą. Valstybės viešosios tvarkos, sveikatos ir reprodukcijos interesai dažniausiai susiejami su mažesniais alkoholio pardavimais ir vartojimu, nes kuo mažiau suvartojama alkoholio, tuo mažiau su viešąja tvarka, saugumu ir reprodukcija susijusių problemų yra šalyje (Mäkelä ir

Viikari, 1977; Room, 1999). Žvelgiant į viešosios politikos formavimo procesus, alkoholio politikos interesai, atstovaujami skirtingomis logikomis besivadovaujančių veikėjų, atspindi skirtingas problemas.

Šiandien sunku įsivaizduoti politikus, teikiančius prioritetą geriančiųjų aplinkinių sveikatos, saugumo ir reprodukcijos interesus, kaip tai vyko prohibicijos laikais, kai fiskalinis ir ekonominis alkoholio interesai buvo aukojami dėl aukštesnių tikslų. Distiliavimas, pasterizacija, šaldymas ir pakavimas leido globaliai prekiauti įvairiais greitai negendančiais alkoholio produktais, kuriuos buvo galima transportuoti į tolimas rinkas (Fogarty, 1985; Room, 1997). Taip alkoholinių gėrimų gamyba tapo vis labiau industrializuota ne tik išsivysčiusiose šalyse, bet ir visame pasaulyje, įskaitant Lietuvą, kur alaus daryklos pradėtos steigti nuo XVII a. pabaigos (Lietuvos alkoholinės bendrovės). Rusijos Imperijos biudžetas, vadintas „girtu biudžetu“, iš alkoholio surinkdavo apie trečdalį savo pajamų, tačiau Rusijos Imperija įvedė prohibiciją anksčiau nei JAV (Herlihy, 2003, 138 p.). Remiantis tik ekonominiu interesu, prohibicija atrodytų visiškai nelogiškas žingsnis, juolab kad pinigų poreikis, susijęs su Pirmuoju pasauliniu karu, revoliucijomis, buvo labai didelis. Galima daryti prielaidą, kad alkoholio žalos suvokimas bei alkoholio problemos rėminimas ir politinis atsakas į problemą XIX a. ir XX a. pradžioje skyrėsi nuo XX a. viduryje įsigaliojusio suvokimo, tarptautiniu lygmeniu pateikiamo pagal laisvosios prekybos ir vartotojų suvereniteto doktrinas (Room, 1997).

Piktnaudžiavimo alkoholiu žalos klausimas liberalizmo kontekste

Iki XIX a. stiprus alkoholis, kai kuriose šalyse vadintas *gyvybės vandeniu*, vartojamas nesaikingai ir kai apima vis platesnę visuomenės dalį, tampa *mirties vandeniu* (Cockx, Meloni & Swinnen, 2019). Žalingo alkoholio poveikio suvokimas skatina kurtis BJ pirmiausia Amerikoje, o po to Europoje, įskaitant ir Lietuvą (Kačerauskas, 2013). BJ itin susiję su klasikine liberalia mintimi. Viena vertus, BJ galima traktuoti kaip atsaką į *laissez-faire* politiką ir jos sukeltas problemas. Antra vertus, BJ apeliavo į pagrindinį valstybės tikslą, kuris pagal klasikinį liberalizmą yra apsaugoti žmogaus teises į gyvybę, laisvę, nuosavybę ir laimės siekimą. Klasikinis liberalizmas smurto ir žalos suvaržymo atsakomybę patiki valstybei vardan teisių ir lygybės apsaugos (Butler, 2015). Dauguma XIX amžiaus klasikinių liberalų ekonomistų pritarė įvairiai valstybės politikai, apimančiai ne tik baudžiamąjį įstatymą ir sutarčių vykdymą, bet ir specialistų licencijavimą, sveikatos, saugos ir priešgaisrines taisykles, bankų taisykles, komercinę infrastruktūrą (kelius, uostus ir kanalus) ir kitų sričių, susijusių su žala, reguliavimą (Gaus, 1983). Galiausiai neblaivumas nederėjo su liberalios laisvės suvokimu.

Liberalusis laisvės suvokimas – galimybė rinktis, veikti ir galvoti patiems be kontrolės ar apribojimų, skatino kurtis ir veikti įvairias socialines grupes, turinčias savo interesus. Tai buvo taikoma asmeninio elgesio, socialinės sąveikos ir politinių veiksmų sferoms (Coombs, 2011). Galimybė rinktis buvo itin akcentuojama. Tam pasitarnavo požiūris į blaivybę ir girtavimą moralinis modelis. Blaivybės spauda girtumą visada vertino kaip nuodėmę ir ligą (Porter, 1985). Alternatyva buvo dorybė, sveikata, kurią galima gauti per blaivų gyvenimo būdą. Todėl blaivybės skleidimas vyko operuojant sąvokomis, kurios buvo nukreiptos į individo elgesio keitimą. Centrinė diskurso sąvoka buvo (ir lieka) *savikontrolė*. Savikontrolė buvo suvokiama kaip pagrindinė moralinė, socialinė, psichologinė problema, tiek individo, tiek visuomenės lygiu (Levine, 1992; Sulkunen, & Warpenius, 2000). Kvietimas keisti save iš nuodėmingo į dorą, iš girtuoklio į blaivininką ar iš paniekinto į gerbtiną buvo galingas motyvuojantis užtaisas, kuris stiprino siekti aukštesnių nei vien individualių tikslų. Skirtingas kokybines būsenas apibrėžiančios sąvokos, tokios kaip *blaivybė vs girtumas, dorybė vs nuodėmė, savitvarda vs nesitvardymas, pagarba vs panieka, valios jėga vs priklausomybė* buvo naudojamos motyvuoti žmones geresniam gyvenimui, kolektyviniam gėriui, šalies ateičiai. Diskurso retorika paremta dviejų alternatyvų sulyginimu, atskleidžiant neigiamas pasekmes ir skatinant teigiamas atsakomybes, pabrėžiant individo dalyvavimo savo ir kolektyvo gyvenime. Minėtos sąvokos padėjo sukurti hegemoniją, padėjusią išsaugoti socialinę tvarką besikeičiančioje, sparčiai modernėjančioje visuomenėje.

Atrodytų sunkiai įtikinama, kad alkoholio kontrolė galėjo derėti su liberalizmo ideologija. Tačiau šią dilemą sprendė aiškiai įvardijamas žalos kitiems principas. Siekiant suderinti laisvės ir gerovės interesus žalos kitiems principas buvo priimtinas tiek priespaudą kentusioms socialinėms grupėms (pavyzdžiui, moterims, vergams, darbininkams, juodaodžiams), tiek bažnyčiai, tiek politikams. Tarptautiniu lygiu visuomenės vienijo bendras vardiklis: girtumas buvo matomas kaip visų problemų šaltinis ir grėsmė saugumui. Šį požiūrį apibūdina tipinė citata: „*kiekvienas neblaivumas yra arba potencialus nusikaltimas, našta viešiesiems finansams, pavojus geriančiajam arba jo aplinkiniams, arba priežastis nelaimėi, terorui, skandalui, triukšmui šeimai ar kitiems su neblaiviu asmenius susietiems asmenims*“ (Edman, 2015, 23 p. cit. Branthwaite, 1909).

Esė „Apie laisvę“ J. St. Mill'is rašo:

„vienintelis individualiu arba kolektyviniu požiūriu pateisinamas žmonijos tikslas kišantis į bet kurio kito jos nario ar narių veikimo laisvę yra savisauga. Vienintelis tikslas, kuriuo teisėtai galima panaudoti jėgą prieš bet kurį civilizuotos bendruomenės narį, jam nesutinkant, yra neleisti padaryti žalos kitiems. Fizinis ar moralinis jo paties gėris nėra pakankamas pateisinimas. Vienintelė žmogaus elgesio dalis, už kurią jis atsakingas visuomenei, yra toji dalis, kuri liečia kitus. Dėl elgesio dalies, kuri liečia tik jį patį, jo nepriklausomybė teisėtai yra absoliuti. Asmuo yra savęs paties, savo kūno ir sielos valdovas.“

(Mill, 1995, 27-28).

Šie liberalizmo nuostatai atsispindėjo ir BJ, o vėliau ir modernioje alkoholio draudimo politikoje (Rasmussen, Benson, 2002). Bendruomenės gerovė ir laisvės apsauga buvo sujungti demokratinėje sistemoje, kuri nustatė aktyvų piliečių vaidmenį.

Atrodo, kad tokia ideologija, kuri pirmenybę teikė bendruomenės, kaip darnios visumos vertei, prieštarauja asmens laisvės idėjoms ar bet kokiai vertybių sistemai, kurioje akcentuojamas individas. Vis dėlto, laikantis blaivybės minties, abu šie prieštaringi įsitikinimai buvo įtraukti į platesnes mintis apie valstybės prigimtį. Blaivybės aktyvistai alkoholį ir jo pardavimus vertino kaip grėsmę tiek bendruomenei, tiek laisvei (Coombs, 2011). Blaivybės šalininkai argumentavo, kad negeriantis žmogus turi daugiau laisvės nei geriantis. Jų nuomone, alkoholis buvo ne tik nuodas, kuris sugadina žmogaus kūną, bet ir pavojinga medžiaga, pavergianti vyrus jų aistroms ir priverčianti atsisakyti aukštesnių protinių funkcijų. Tokių protinių sugebėjimų praradimas būtinai kenks žmogaus laisvei. Buvo reikalaujama susilaikyti nuo girtavimo, kad blaivybė suteiktų individui daug didesnę laisvę (Coombs, 2011). Alkoholis kaip kliūtis progresui buvo matomas tarptautinėse komunikavimo platformose, kuriose mokslininkai, blaivybės judėjimo aktyvistai bei politikai dalyvavo bendrose diskusijose, dalijosi praktinėmis patirtimis (Edman, 2015), vertė literatūrą į savo kalbas (Smelova, 2021).

Remdamiesi idėja, kad verslas turėtų prisidėti prie bendro gėrio, daugelis draudimų šalininkų pasisakė už tai, kad vyriausybė turėtų uždrausti bet kokią visuomenei žalingą komercinę veiklą. Norintiems dalyvauti alkoholinių gėrimų prekyboje reikėjo įrodyti, kad jų verslas bendruomenei bus labiau naudingas nei žalingas. Be paties alkoholio korupcinės galios, alkoholio pramonė buvo pavaizduota kaip grėsmė atskirų piliečių laisvei, ypač kai ji stengėsi paveikti politines partijas (Coombs, 2011). Kita vertus, BJ finansavo kitų nei alkoholio šakų pramonės atstovai (Wagner, 1987). Galima numanyti, kad to meto politinis ir socialinis laukas buvo kartu ir idėjinis mūsų laukas, kuriame blaivybės idėjos labiau derėjo su to meto socialinės tvarkos, saugumo ir reprodukciniais interesais nei su išimtinai finansiniu ar ekonominiu valstybės interesu.

BJ ir juos palaikančios interesų grupės

Alkoholio žalos tyrimai ir jų sklaida turėjo įtaką visuomenės sąmonės kėlimui, blaivybės judėjimams bei politiniam atsakui į problemą. 1804 m. abiejose Atlanto pusėse, JAV ir Airijoje, du medikai publikavo po knygą, skirtą alkoholio klausimams (Trotter ir Porter „Medicinos, Filosofijos ir Chemijos esė apie girtumą ir jo poveikį žmogaus kūnui“ bei Ruch „Ardeno spirito poveikio

žmogaus kūnui ir mintims tyrinėjimas“) (Trotter ir Porter, 1988; Rush, 1816). 1818 m. J. Šimkevičiaus „Veikalas apie blaivybę“ puikiai įsiliejo į to meto mokslinių žinių pasaulį, kartu net pateikė pasiūlymus, kaip spręsti girtuoklystės problemas ir rūpintis gerove (Aleksandravičius, 1991). Šie ir panašaus pobūdžio darbai skatino susirūpinimą ir kėlė klausimą: ką daryti, kad pašalintume girtavimą kaip gerovės kliūtį? Kaip atsakymas 1808 m. JAV, Niujorke, susikūrė pirmoji blaivybės draugija (Couling, 1862), 1826 m. Bostone – Amerikos blaivybės draugija, o vėliau jų pavyzdžiu sekė kitos šalys, ypač protestantiškos. Tačiau BJ buvo ryškūs katalikiškose Airijoje (1829 m.) ir Lietuvoje (1858 m.). BJ įtraukė vis daugiau žmonių, kurie jungėsi į draugijas, ieškojo alternatyvių būdų blaiviam gyvenimui. Kad užpildytų girtavimo sustabdymo vakuumą, blaivybės skleidėjai vietoj alkoholio siūlė kurti parkus, sporto aikštes, bibliotekas, muziejus, keliauti, rūpintis higiena, švietimu. Tai buvo fizinio ir dvasinio tobulinimosi alternatyvos smuklėms. Blaivybės draugijų narių statusas buvo susietas su savitvarda, dorybe, atsakingumu ir pagarba. Blaivybės judėjimų propaguotos idėjos buvo nukreiptos į visuomenę, o iš politikų reikalauta prohibicijos, reikalingos blaivybei palaikyti. JAV, Kanada, Suomija ir Rusija įvedė prohibiciją, o Norvegija, Švedija, Islandija ir Naujoji Zelandija buvo labai arti prohibicijos (Room, 2004).

Alkoholio tyrinėtojai protestantiškose šalyse BJ ir griežtos alkoholio politikos apraiškas aiškino protestantiška etika (Rouse, Unnthan, 1993). Protestantiška etika siejama su kapitalizmo dvasia ir industrializacijos plėtra. Protestantiška etika skatina blaivius ir disciplinuotus, produktyvius darbuotojus. Protestantai tikėjo, kad visi, ne vien kunigai, pašaukti Dievo darbams. Tikėta, kad Dievas teikia malonių, kas reiškė ir norą būti moraliu. Klestėjimas, įskaitant verslo sritį, buvo suvokiamas kaip Dievo palaiminimas. Girtuoklystė vienareikšmiškai buvo nedisciplinos, neproduktyvumo, nemoralumo, nuodėmės išraiška (Rouse, Unnthan, 1993). Vis dėlto blaivybės judėjimai katalikiškoje Airijoje ir Lietuvoje protestantiška etika negali būti paaiškinami. Blaivybę kaip atsaką į alkoholio žalą palaikė ir kitos krikščionybės šakos.

BJ ir jų kontekstų bei alkoholio politikos raidos tyrimo apžvalga atskleidžia ne tik pačių BJ svarbą, bet ir jų patrauklumą įvairioms interesų grupėms. Čia galima paminėti tokius judėjimus, kaip išsilaisvinimo iš vergijos (Yacovone, 1988) ir baudžios (Aleksandravičius, 1991), moterų ir darbininkų teisių judėjimus, socialistinės ir bolševikinės minties (Calhoun, 1993), tautinės, rasinės ir gerovės valstybės siekinius (Kamenov, 2020; Blocker, Fahey & Tyrrell, 2003). Kiekviena interesų grupė turėjo „prasmės sistemą, įtvirtintą veiksmų strategijoje“ (Healey, 1997), kurioje blaivi ir stipri bendruomenė, o vėliau išsirutuliojusi tauta buvo prioritetas dalykas.

Moterų blaivybės ir teisių judėjimai. Moterų judėjimuose blaivybė buvo patraukli idėja, nes ja buvo siekiama nutraukti reiškinių, kuris tiesiogiai paveikė daugelio moterų gyvenimo kokybę. Moterys šiuose judėjimuose buvo vyrų girtavimo aukos bei aktyvios veikėjos, nuo kurių atsakomybės priklausė blaivybės ir bendrai šeimos, o kartu ir valstybės gerovė. Blaivybė buvo religinė ir moralinė pareiga, puikiai deranti su kitomis moteriškomis pareigomis. Buvo manoma, jei būtų pasiekta visiška abstinencija, šeima, jos namai, sveikata ir net išganymas būtų apsaugoti. Moterų krikščioniškoji blaivybės sąjunga buvo pirmoji nacionalinė organizacija, įkurta 1874 m. Ši organizacija pateikė politinio įsitraukimo modelį, kuris svarbus ne tik blaivybės, bet ir balsavimo ir kitų moterų teisių reikalavimo aspektais. Pirmos bangos feminisčių judėjimas išaugo iš krikščionių moterų BJ (McPhillips, 2016; Tyrrell, 2014). Moterys Prancūzijoje, Vokietijoje, Didžiojoje Britanijoje, JAV ir kitose industrinėse šalyse sukūrė pagrindines organizacijas, nacionalines ir tarptautines lobistines grupes, siekdamas palaikyti motinos ir vaiko gerovę. Daugelį jų sukurtų programų vėliau perėmė šios srities viešosios politikos (Koven, Michel, 1990), o subsidiarinės gerovės valstybės periodu jos sėkmingai bendradarbiavo su valstybe suvienydamas pastangas siekti bendro tikslo – gerovės (Lucas, 2004).

Moterų teisių judėjimai ir moterų BJ sudarė koalicijas, naudingas tiek moterų teisių siekimui, tiek prohibicijai, tiek gerovės sistemos kūrimui paremti (McCammon, Campbell, 2002; Tyrrell, 2014). Reikia pridurti, kad Rusijoje ir Lietuvoje moterys savarankiškų blaivybės draugijų nebuvo įkūrusios, tačiau prisidėjo prie BJ išreiškdamos savo susirūpinimą ir palaikymą, o pastarasis buvo itin susijęs su moterų teisių klausimu (Smelova, 2021; Kačerauskas, 2013; Ogawa, 2007).

Darbininkų, socialistų ir juos palaikančiųjų judėjimai. Darbininkai, socialistai, kairieji reikalavo blaivybės tiek siekiant asmeninio tobulėjimo, vyriškumo ir pagarbos, tiek siekiant priešintis priespaudai darbe ir kovoti už darbininkų teises. Garsiausias iš šių judėjimų buvo 1840-ųjų pradžios Vašingtono blaivybės judėjimas (Taillon, 2002). Socialistai siekė patraukti kuo daugiau darbininkų (Kamenov, 2020). Tuo metu socialistai kėlė klausimą: kodėl žmonės geria? Bandė susieti šį reiškinį su gyvenimo ir darbo sąlygų klausimu, skurdu. Jų diskursas pakeitė priežastinį ryšį ir nustatė piktnaudžiavimo alkoholiu priežastį blogose socialinėse darbininkų klasės sąlygose (Lucas, 2004). Bene didžiausias skirtumas nuo protestantiškų šalių, kuriose BJ buvo itin gajūs, išvelgiamas Imperinėje Rusijoje, ypač bolševikams paėmus valdžią į savo rankas. Caro prohibicijos įvedimas 1914 m. siejamas su interesu turėti blaivią, stiprią, susikoncentravusią kariuomenę (Herlihy, 2017). Imperinės Rusijos, o vėliau ir TSRS, prohibicija aiškinama per proletarinę etiką, kuri siejama su socialistiniu kvietimu tikėti beklasės visuomenės pranašumu, kuriam pasiekti būtina socialistinė revoliucija. Pokyčiams reikėjo „teisingos“ socialistinės sąmonės, kuri buvo bolševikų tikslas. Tinkama sąmonė reišė pritarti mokslinio socializmo teorijoms. Per tokį visuomenės transformavimą į „šviesesnę“ rytojų buvo kviečiami visi aktyvistai valstybėje, įskaitant darbininkus. Leninas akcentavo darbo našumą, drausmę, skelbė kultūrinį karą niekšybei, nerūpestingumui, netvarkingumui, nepunktualumui, nervingam skubėjimui. Tarnavimas partijai sunkiu darbu ir sąmoningumu buvo proletarinės etikos šerdis, susijusi su darbo šventumu ir grupės poreikių pirmumu prieš individualius norus (Rouse, Unnthan, 1993). Tinkamos socialistinės sąmonės formavimas bus negailestingas kitaip mąstantiems, kurių patirtas košmariškas kančias atskleidė Solženicynas „Gulago archipelage“ (Solženicynas, 2009). Skelbiant proletarinę ideologiją buvo kovojama su alkoholiu kaip trukdžiu ugdyti proletarinę sąmonę. Tuo galima paaiškinti, jog perėmę valdžią bolševikai neatšaukė alkoholio prohibicijos iki 1925 m., nepaisant karinių išlaidų ir bado. Pats darbininkų ir valstiečių girtavimo mažinimas nebuvo tikslas savaime, tačiau rimta priemonė proletarinės sąmonės ugdymui (Rouse, Unnthan, 1993). Marksas ir daugybė aktyvistų pasiūlė teiginį, kad bendra darbuotojo tapatybė turėtų būti svarbesnė už amatų, regiono, etninės ir kitos tapatybės įvairovę (Calhoun, 1993:395). Rusijoje vyravusi proletariškos etikos dvasia labai skyrėsi nuo protestantiškos, tačiau abi visuomenės panašiai apibūdina ir reaguoja į su alkoholiu susijusias problemas: alkoholikai politinėje-ekonominėje sistemoje apibrėžiami kaip neproduktyvūs, todėl, siekiant produktyvumo, alkoholi reikia drausti.

Kalbant apie darbininkų blaivybę, reikėtų pabrėžti, kad ją palaikė ir darbdaviai, kuriems reikėjo blaivių darbuotojų sparčiai besiplečiančiai ir technologizuojamai pramonei. Verslo elitas matė blaivybę kaip pelningą ir naudingą darbo jėgos kontroliavimo priemonę, ypač mažinti smurtui streikų metu. Alkoholio kontrolė buvo siejama ir su tvarkos bei saugumo interesu. Pritarimas prohibicijai ar bent jau labai griežtam licencijavimui buvo juntamas ir dėl įstatymu įtvirtintų kompensacijų už nelaimingus atsitikimus darbe. Vis dėlto į girtavimą buvo žiūrima kaip į „valingą blogą elgesį“, už kurį atsakomybė teko pačiam darbininkui (Wagner, 1987).

Sveikatos draudimo bendrovės taip pat buvo blaivybės šalininkės, stengėsi apdrausti tik blaivininkus. Pavyzdžiui, Ansvar grupė Švedijoje tikėjo, kad jų verslas gali duoti pridėtinę vertę, skatinti geresnę visuomenę, kuri remtųsi abstinencija ir krikščionišku gyvenimo būdu. Švedijoje blaivybės draugijos palaikė ir inicijavo sveikatos draudimą, o 1909 m. šalyje buvo 116 draudimo bendrovės, kurios nedraudė stipriai geriančių asmenų. JK ir JAV BJ skatino blaivybei draugišką visuomenę, blaivybės draudimo kompanijas, o rizikos grupes – totaliai abstinencijai (Bergquist, Eriksson, 2019).

Tautinės valstybės kūrimo ir stiprinimo judėjimai. Tautinės valstybės kūrimo ir stiprinimo diskursas buvo glaudžiai susijęs su blaivybės siekimu, nes buvo rūpinamasi, kad moderni visuomenė nedegraduotų. BJ periodu, ypač XX a. pradžioje degradacijos baimė buvo labai stipri. Stipriai tautinei valstybei reikėjo stiprios ir sveikos tautos. Buvo manoma, kad apsišvietusi tautinė valstybė, persmelkta siekio ir atsidavimo moralinei ir socialinei pažangai, yra išorinė priemonė kurti vidinį piliečių „aš“, gebanti susivaldyti ir kompetentinga veikti kaip suvereni narė (Sulkunen, Warpenius, 2000). Ateities kartos buvo raktinė problema, pateikinėjama platesniame kontekste. Buvo susirūpinta,

kad žmonija silpsta dėl alkoholio vartojimo, nes esamos kartos nuodėmė mažina būsimos kartos šansus. Bendrai buvo sutariama ir siekiama gyventojų kokybės ir ateities kartų gerovės, efektyvios infrastruktūros, pramonės konkurencingumo, stiprios karinės institucijos, pilietiškumo sampratos, valstybės stiprybės ir atsakingo vaidmens. Tautos, turinčios tokius tikslus ir norinčios matyti blaivius ir stiprius piliečius, pažangios blaivybės judėjimo jėgos buvo skatinamos imtis daugybės klausimų (Edman, 2015).

Nors BJ fenomenas dažnai aiškinamas protestantiška ir proletariška etika, tačiau Airijos ir Lietuvos atvejai yra išimtys. Th. Mathew Airijoje 1843 metais į blaivybės judėjimą įtraukė 6 milijonus blaivybės priesaiką pasirašiusių, kurie prisiekė Dievo akivaizdoje būti abstinentai, nesiūlyti alkoholio bei skleisti blaivybės idėjas. Blaivybės idėja socialiniais ir politiniais tikslais vėliau buvo sutelkta aplink „tautos“ kategoriją (Beckingham, 2014). Analogiškas vaidmuo tenka Motiejaus Valančiaus judėjimui Lietuvoje. Rusijos imperijos taikyta proletariška etika, rusifikacija Lietuvoje buvo atremta ir šiame procese vienas esminių vaidmenų tenka blaivybės judėjimams, siejamiems su lietuviškos kalbos išlaikymu ir tautinės sąmonės stiprinimu (Aleksandravičius, 1991; Merkys, 1999; Kačerauskas, 2013). Su tuo galima sieti ir alkoholio vartojimo rezultatą: XIX a. pabaigoje Rusijos Imperijoje vidutiniškai vienam gyventojui Kostromos mieste teko 17,9 litrų suvartoto gryno alkoholio (tik iš degtinės), Maskvoje – 9,4, o Kaune – 3,4 litro (Blocker, Fahey, Tyrrell, 2003:15) ir savarankiškos nepriklausomos Lietuvos valstybės sukūrimą, išsaugant tautos identitetą.

XIX a. pabaigoje ir XX a. pradžioje daugelyje šalių tautinė tapatybė turėjo viršenybę prieš klasę, regioną, tarmę, lytį ir kitas pagalbines tapatybes (Calhoun, 1993). Bijantis tautos degeneracijos, buvo renkamosi tautos stiprinimo strategijos, pvz., švietimo, sveikatos, o kraštutiniais atvejais ir žiaurios intervencinės strategijos, sietinos su eugenikos ir nacizmo judėjimais ir politikomis.

Higienizmas įtraukė infekcinių ligų prevenciją, sveiką mitybą, vegetarizmą, siekė kelti gyvenimo kokybę, blaivybės idėjos jam buvo palankios (Edman, 2015). *Eugenikos judėjimas* nuo pat pradžių atkreipė dėmesį į neblaivios tėvystės klausimą (Saleeby, 1910). Pirmieji keturi dvidešimtojo amžiaus dešimtmečiai būdingi agresyviai biologinių argumentų taikymui visuomenėje: atėjo laikas eugenikai ir jos planui politiškai ir valdingai įsikišti į intymiausią žmogaus prigimties branduolį, vykdyti genetinės ateities kontrolę dirbtinės atrankos būdu. 1907 m. pirmasis sterilizavimo įstatymas priimtas JAV, Indianoje, nuo 1928 m. Šveicarijoje, Skandinavijos šalyse, Vokietijoje. Eugenika buvo susieta su tautų pažanga, lenktyniavimu, konkurencija ir turėjo pasiūlyti greitesnę atrankos sistemą nei gamta (Meloni, 2016). Rasistinėje Vokietijoje žmonių sterilizavimas, kaip ir žudymas, gryninant rasę skyrėsi nuo kitų šalių higienizmo (Roberts, 2019). Vokietijoje asmenys, kurių alkoholio vartojimas kėlė nerimą, tačiau biologinis paveldas buvo vertas dėmesio, buvo laikomi išgydomais ir gydomi. Sunkus alkoholizmas buvo suvokiamas kaip paveldima arba biologinė grėsmė, kurią reikėjo gydyti biologiškai, t.y. sterilizuoti (Lewy, 2009), o tokius asmenis siųsti į darbo stovyklas (Eisenbach-Stangl, 2004).

Nors alkoholio žala blaivybės judėjimų ir jų rėmėjų buvo suvokiama labai plačiai, tačiau prohibicijos reikalavimas ir tikėjimas, kad ji išspręs visas socialines ir ekonomines problemas, buvo utopinis. Ši utopinį požiūrį atskleidžia evangelisto Billy Sunday pamokslo, sakyto prohibicijos įvedimo proga tūkstantinei miniai fragmentas: „*Ašarų karalystė baigėsi. Lūšnynai netrukus bus prisiminimas. Savo kalėjimus paversime gamyklomis, o areštines - sandėliais ir kukurūzų lopšiais. Vyrų dabar vaikščios išsitiesę, moterys šypsosis, o vaikai juoksis*“ (Levine, Reinerman, 1991, 463 p.). Kad tai utopija, atskleidė vėlesnė istorinė patirtis. Galima daryti prielaidą, kad nusivylimas utopija prisidėjo prie blaivybės judėjimų nutildymo, o kartu ir alkoholio politikoje įsivyravusių fiskalinio ir ekonominio interesų.

Išvados

1. Nors modernūs BJ gimė iš moralinio reguliavimo, kur girtavimas buvo nuodėmė, o blaivybė – dorybė, tačiau masinę išraišką įgavo tik suvokus alkoholio žalą geriančio „mintims ir kūnui“, šeimai, saugumui, bendruomenei, produktyvumui ir tautai. Moralinio reguliavimo modelis nesikirto su klasikinio liberalizmo mintimi, kur *žala kitiems* buvo matoma kaip pateisinama

intervencija ribojant individo laisves. Alkoholio žalos holistinis suvokimas orientavo BJ ir juos palaikančias jėgas reikalauti blaivybę palaikančios politikos – prohibicijos, kuri fiskalinę ir ekonominę alkoholio interesą nustūmė į paraštes. Nors žala buvo suvokiama holistiškai, tačiau prohibicionistinis problemos sprendimas buvo vienpusiškas, utopinis.

2. Prohibicionistai kritikavo *lasser-faire* politiką, reikalavo valstybės atsakomybės ginant individų laisves. BJ ir prohibicijos reikalavimą palaikė įvairios visuomenės grupės: moterys, darbininkai, valstiečiai, vidurinė klasė (buržuazija), politikai, ypač socialistai, bolševikai, nacionalistai, nacistai. Šioms grupėms blaivybė buvo priimtina priemonė siekti kolektyvinių tikslų, susietų su viešąja tvarka, saugumu, prokreacija, tautos stiprinimu ir progresu. Priklausomai nuo kultūros, BJ pasiekė nevienodą viešosios politikos atsaką į problemą. Atsaką galima apibendrinti kaip prohibiciją, alkoholio kontrolę bei dalinį ar visišką alkoholio monopolį.

3. BJ buvo glaudžiai susiję su juose dalyvavusių ir juos palaikiusių grupių naująja tapatybe, gyvenimo būdu, kova už žmogaus teises, gerovės bei naujos politikos siekimu. BJ įrėmino holistinį alkoholio žalos suvokimą, išryškino blaivybės teikiamą naudą įvairioms interesų grupėms, kas įgalino griežtos alkoholio politikos palaikymą. Šie veiksniai išlieka aktualūs ir šiandien, siekiant veiksmingos alkoholio žalos prevencijos bei nuo žalos kenčiančiųjų teisių apsaugos.

Pastabos

Šis straipsnis parengtas įgyvendinant Lietuvos mokslo tarybos finansuojamą projektą Nr. S-MIP-20-2 „Įrodymais grįstos alkoholio politikos vystymas remiantis standartizuotu Europos alkoholio tyrimu: Lietuvos atvejis“ (DAP SEAS LT).

Literatūra

1. Aleksandravičius, E. (1991). *Blaivybė Lietuvoje XIX amžiuje*. Sietynas.
2. Beckingham, D. (2014). The press and the pledge: Father Theobald Mathew's 1843 temperance tour of Britain. *Historical Geography*, 42, 93-110.
3. Bergquist, A. K., & Eriksson, L. (2019). Sober business: Shared value creation between the insurance industry and the temperance movement. *Business History*, 61(2), 322-342.
4. Berridge V, 2005, *Temperance: its history and impact on current and future alcohol policy*, *Drugs and Alcohol Research Programme*, Joseph Rowntree Foundation, York
5. Blocker, J. S., Fahey, D. M., & Tyrrell, I. R. (2003). *Alcohol and temperance in modern history: an international encyclopedia* (Vol. 1). ABC-CLIO.
6. Butler, E. (2015). *Classical Liberalism—A Primer*. London Publishing Partnership.
7. Calhoun, C. (1994). "New Social Movements" of the Early Nineteenth Century". *Social Science History*, 17(3), 386-427.
8. Cockx, L., Meloni, G., & Swinnen, J. (2019). *The water of life and death: a brief economic history of spirits* (No. 41719). LICOS-Centre for Institutions and Economic Performance, KU Leuven. https://www.researchgate.net/publication/337059592_The_Water_of_Life_and_Death_A_Brief_Economic_History_of_Spirits.
9. Collins, J. A., & Fauser, B. C. (2005). Balancing the strengths of systematic and narrative reviews. *Human Reproduction Update*, 11 (2), 103-104.
10. Coombs, A. J. (2011). Liberty and Community: The Political Ideas of Nineteenth-Century Canadian Temperance Movements. *The Graduate History Review*, 3(1).
11. Couling, S. (1862). *History of the Temperance Movement in Great Britain and Ireland*. W. Tweedie. https://scholar.google.com/scholar?hl=en&as_sdt=0%2C5&q=Couling%2C+S.+%281862%29.+History+of+the+Temperance+Movement+in+Great+Britain+and+Ireland.+W.+Tweedie.&btnG=
12. Edman, J. (2015). Temperance and modernity: Alcohol consumption as a collective problem, 1885–1913. *Journal of social history*, 49(1), 20-52.
13. Eisenbach-Stangl, I. (2004). From Temperance Movements to State Action: An Historical View of the Alcohol Question in Industrialised Countries. In *From Science to Action? 100 Years Later—Alcohol Policies Revisited* (pp. 59-69). Springer, Dordrecht.
14. Ferrari, R. (2015). Writing narrative style literature reviews. *Medical Writing*, 24(4), 230-235.
15. Flor, L. S., & Gakidou, E. (2020). The burden of alcohol use: better data and strong policies towards a sustainable development. *The Lancet Public Health*, 5(1), e10-e11.
16. Fogarty, D. (1985) From saloon to supermarket: packaged beer and the reshaping of the U.S. brewing industry, *Contemporary Drug Problems* 12:541-592.

17. Gaus, Gerald F. (1983). Public and Private Interests in Liberal Political Economy, Old and New, in *Public and Private in Social Life*, S.I. Benn and G.F. Gaus (eds.), New York: St. Martin's Press: 183–221.
18. Healey P. 1997. *Collaborative Planning: Shaping Places in Fragmented Societies*, Basingstoke: Macmillan
19. Herlihy, P. (2003). *The alcoholic empire: vodka & politics in late Imperial Russia*. Oxford University Press on Demand.
20. Herlihy, P. (2017). The Russian Vodka Prohibition of 1914 and Its Consequences. In *Dual Markets* (pp. 193-206). Springer, Cham.
21. Yacovone, D. (1988). The Transformation of the Black Temperance Movement, 1827-1854: An Interpretation. *Journal of the Early Republic*, 8(3), 281-297. doi:10.2307/3123691
22. Yeomans, H. (2011). What did the British temperance movement accomplish? Attitudes to alcohol, the law and moral regulation. *Sociology*, 45(1), 38-53
23. Kačerauskas, J. (2013). *Blaivybė Lietuvoje: istorija ir dabartis*. Diemedžio leidykla.
24. Kamenov, N. (2020). A Global Imaginaire: Fighting Alcohol around the World. In *Global Temperance and the Balkans* (pp. 19-58). Palgrave Macmillan, Cham.
25. Koven, S., & Michel, S. (1990). Womanly duties: Maternalist politics and the origins of welfare states in France, Germany, Great Britain, and the United States, 1880-1920. *The American historical review*, 95(4), 1076-1108.
26. Laslett, A. M., Callinan, S., & Pennay, A. (2013). The increasing significance of alcohol's harm to others research. *Drugs and Alcohol Today*, 13(3), 163-172..
27. Lee, S. L. (2020). The Effects of Temperance Club Activities on Drinking, Health, and Food Habits of College Student. *Journal of Korean Home Economics Education Association*, 32(3), 49-61.
28. Levine, H. G. (1984). The alcohol problem in America: From temperance to alcoholism. *British Journal of Addiction*, 79(4), 109-119.
29. Levine, H. G. (1992). Temperance cultures. Lader et. E. Edwards (Eds.) *The nature of alcohol and drug related problems*, 16-36.
30. Levine, H. G., & Reinerman, C. (1991). From prohibition to regulation: lessons from alcohol policy for drug policy. *The Milbank Quarterly*, 461-494. P.463
31. Lewy, J. (2009). A biological threat or a social disease? Alcoholism and drug addiction in Nazi Germany. *Journal of European Studies*, 39(3), 371-385.
32. Lietuvos alkoholio bendrovės https://lt.wikipedia.org/wiki/Kategorija:Lietuvos_alkoholini%C5%B3_g%C4%97rim%C5%B3_bendrov%C4%97s
33. Lucas, B. (2004). Reducing Discursive Complexity: The Case of Alcohol Policies in Europe (1850–2000). In *From Science to Action? 100 Years Later—Alcohol Policies Revisited* (pp. 71-100). Springer, Dordrecht.
34. Mäkelä, K., & Viikari, M. (1977). Notes on alcohol and the state. *Acta Sociologica*, 20(2), 155-179.
35. McCammon, H., & Campbell, K. (2002). Allies on the road to victory: Coalition formation between the suffragists and the Woman's Christian Temperance Union. *Mobilization: An International Quarterly*, 7(3), 231-251.
36. McCloskey, D. N. (2010). *Bourgeois dignity: Why economics can't explain the modern world*. University of Chicago Press.
37. McPhillips, K. (2016). Contested Feminisms: Women's Religious Leadership and the Politics of Contemporary Western Feminism. *Journal for the Academic Study of Religion*, 29(2).
38. Meloni, M. (2016). *Political biology: Science and social values in human heredity from eugenics to epigenetics*. Springer
39. Merkys, V. (1999). *Motiejus Valančius: tarp katalikiškojo universalizmo ir tautiškumo*. Vilnius: Mintis.
40. Mill, J. S. (1995). *Apie laisvę*. Vilnius: Pradai.
41. Moskalewicz, J., Room, R., & Thom, B. (2016). Comparative monitoring of alcohol epidemiology across the EU. *Baseline assessment and suggestions for future action. Synthesis report*. Warsaw: RARHA.
42. Ogawa, M. (2007). The “White Ribbon League of Nations” Meets Japan: The Trans-Pacific Activism of the Woman's Christian Temperance Union, 1906–1930. *Diplomatic History*, 31(1), 21-50.
43. Örnberg, J. C. (2008). The Europeanization of Swedish alcohol policy: the case of ECAS. *Journal of European Social Policy*, 18(4), 380-392.
44. Porter, R. (1985). The Drinking Man's Disease: The ‘Pre-History’ of Alcoholism in Georgian Britain. *British Journal of Addiction*, 80(4), 385-396.
45. Rasmussen, D. W., & Benson, B. L. (2002). Rationalizing drug policy under federalism. *Florida State University Law Review*, 30, 679-734, p.687.
46. Roberts, J. S. (2019). *Drink, temperance and the working class in nineteenth century Germany*. New York: Routledge.
47. Room, R. (1997). Alcohol, the individual and society: what history teaches us. *Addiction*, 92, S7-S11
48. Room, R. (1999). The idea of alcohol policy. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, 16(1_suppl), 7-20.
49. Room, R. (2004). Alcohol and harm reduction, then and now. *Critical Public Health*, 14(4), 329-344.
50. Room, R., Ferris, J., Laslett, A. M., Livingston, M., Mugavin, J., & Wilkinson, C. (2010). The drinker's effect on the social environment: a conceptual framework for studying alcohol's harm to others. *International journal of environmental research and public health*, 7(4), 1855-1871.

51. Rouse, T. P., & Unnthan, N. P. (1993). Comparative ideologies and alcoholism: The protestant and proletarian ethics. *Social Problems*, 40(2), 213-227.
52. Saleeby, C. W. (1910). Racial poisons, II alcohol. *The Eugenics Review*, 2(1), 30.
53. Sandberg, S. (2006). Fighting neo-liberalism with neo-liberal discourse: ATTAC Norway, Foucault and collective action framing. *Social Movement Studies*, 5(3), 209-227.
54. Smelova, A. (2021). Between the Nation and the Empire: The Transmission of Texts and Ideas about Temperance in the USA and Russia in the early 20th century. *Global Histories: A Student Journal*, 6(2).
55. Solženicynas, A. (2009). *Gulago archipelagas 1918-1956: literatūrinė studija*, 1. tomas (iš rusų k. vertė Viktoras Beržinis). Vilnius: Ūra.
56. Sulkunen, P. (1987). Alcohol policies fin de siècle. *Health Policy*, 7(3), 325-338.
57. Sulkunen, P., & Warpenius, K. (2000). Reforming the self and the other: the temperance movement and the duality of modern subjectivity. *Critical Public Health*, 10(4), 423-438.
58. Taillon, P. M. (2002). "What we want is good, sober men:" masculinity, respectability, and temperance in the railroad brotherhoods, C. 1870-1910. *Journal of Social History*, 36(2), 319-338.
59. Tamutienė, I., & Grauzinė, M. (2013). Alkoholio kontrolės politikos tikslo apibrėžties ir mažmeninės prekybos licencijavimo problematika Lietuvoje. *Viešojo politika ir administravimas*, 12(3), 483-497.
60. Tamutienė, I., Andrejeva, R., & Lazauskienė, A. (2016). Prekybos alkoholiu vietų reguliavimas: Pirmosios ir Antrosios Lietuvos Respublikos patirtys. *Viešojo Politika ir Administravimas*, 15(1), 25-40.
61. Tyrrell, I. (2014). *Woman's world/Woman's empire: the Woman's Christian Temperance Union in international perspective, 1880-1930*. UNC Press Books.
62. Wagner, D. (1987). The new temperance movement and social control at the workplace. *Contemporary. Drug Problems*, 14, 539-556. P. 547-548

Ilona Tamutienė

The Influence of the Perception of Alcohol's Harm on the Support of Temperance Movements in the Nineteenth and Early Twentieth Centuries

Abstract

The purpose of this article is to reveal the role of the perception of alcohol's harm in the outcomes of Temperance Movements (TM) and of the different interest groups that supported them. The tasks to achieve this goal are the following: 1) to describe the interests of alcohol policy; 2) to reveal how the harm of alcohol was seen in the context of classical liberalism; 3) to identify how the harm of alcohol was positioned by TM; 4) to outline the interest groups that supported TM and the political response to it. The article is based on the review and interpretation of literature. Social movements and different interest groups saw the harm of alcohol holistically during the period of Temperance hegemony (19th and 20th centuries): starting with the drinker but emphasizing the community interest. Classical liberalism considered the harm alcohol caused to other people, not the drinker himself, as a reasonable principle to restrict the drinker's freedom. Temperance in the context of moral regulations was a virtue and a feature of higher status with regard to the person's dignity, value, productivity, health and education. Social movements that promoted and supported temperance allowed to choose between two extremities: i.e., one leading to degradation and the other to prosperity. TM members took a pledge to abstain from alcohol, to encourage others to be sober and to promote sobriety. There were several interest groups alongside TM that supported this movement: the women who sought welfare of the family and country and protection of their own rights; workers who sought their rights; capitalists who needed sober workers; socialists who needed the votes of the workers; the Bolsheviks, who needed sober workers to cultivate proletarian consciousness. Sobriety was a means to develop a national consciousness and create a sovereign state that promoted liberation and health. Temperance was supported by the movements of eugenics, hygiene and race purification. TM showed sober life to be the means of achieving higher goals through individual and collective action. A strict alcohol policy, which ranged from strict licensing to total prohibition, was required to achieve a sobriety-friendly environment.

Ilona Tamutienė, professor, Department of Public Administration, Vytautas Magnus University, Lithuania.

E-mail: ilona.tamutiene@vdu.lt

Ilona Tamutienė, profesorė, Viešojo administravimo katedra, Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva

El. paštas: ilona.tamutiene@vdu.lt

This article is an Open Access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 (CC BY 4.0) License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).